

Висновки. Отже, існуючі підходи до визначення ставки дисконту – недосконалі та неоднозначні.

Сьогодні потрібно розробити кардинально новий підхід до визначення дисконтної ставки або ж спростити існуючі підходи так, щоб розрахунок дисконтної ставки дав той результат, який би якоюсь мірою вирішував проблему довготермінового дисконтування.

1. Вакульчик Е.М. *Определение дисконтной составляющей несистематического риска в инвестиционном анализе* // *Економіка: проблеми теорії та практики №153*. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2002. – С.139–146. 2. Галузинський С.А. *Відображення власного та позикового капіталу у бухгалтерській звітності вітчизняних підприємств* // *Вісник ЖІТІ. Економічні та гуманітарні науки*. – 1998. – №8. – С. 137–139. 3. *Гене́за ринкової економіки (політекономія, мікроекономіка, макроекономіка, економічний аналіз, економіка підприємства, менеджмент, маркетинг, фінанси, банки, інвестиції, біржова діяльність): терміни, поняття, персоналії* / В.С. Іфтемчук, В.А. Григорьев, М.І. Маниліч, Г.Д. Шутак // *За ред. Г.І. Башнянина і В.С. Іфтемчука*. – К.: „Магнолія плюс”, 2004. – 688 с. 4. Доллан Э. Дж., Линдсей Д.Е. *Рынок: микроэкономическая модель* / Пер. с англ. – СПб, 1992. – 496с. 5. Коупленд Т., Коллер Т., Муррин Д. *Стоимость компаний: оценка и управление* / Пер. с англ. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес», 1999. – 576 с. 6. Кудряшов В.П. *Фінанси*. – Херсон: Олді-плюс, 2002. – 352 с. 7. *Економіка підприємства* / Под общ. ред. Л.Г. Мельника. – Сумы: ИТД Университетская книга, 2002. – 632 с. 8. Новіков В.А., Новіков А.В. *Як підготувати фінансове обґрунтування інвестиційного проекту* // *Український інвестиційний журнал „Welkote”*. – 1996. – №1–2. – С. 66. 9. Пахомова Н.В., Рихтер К.К. *Економіка природопользования и экологический менеджмент*. – СПб.: Изд. С-Петербургского университета, 1999. – 488 с. 10. Пересада А.А. *Інвестиційний процес в Україні*. – К.: Лібра. 1998. – 392 с.

УДК 336

О.В. Шумлянська

Національний університет “Львівська політехніка”

ПРОГРАМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

© Шумлянська О.В., 2004

Розглянуто питання щодо складу соціальних функцій інноваційного розвитку підприємства та їх програмування.

This article devoted for innovation development of plant social function consistence and it's planning.

Постановка проблеми. Виявлення соціальної складової місії та можливості формування відповідних завдань інноваційного розвитку дозволяє зробити висновок про те, що названий вид розвитку підприємства може виконувати відповідні соціальні функції. Інакше кажучи, якщо певний комплекс інноваційних заходів може нести певну соціальну місію, то водночас він несе і ті завдання, що конкретизуються цією місією, і відповідні функції, без яких увесь напрям соціального впливу не може бути реалізований. Так, слід визнати, що і місія, і завдання, і функції реалізуються не зовсім цільовим способом, може бути відсутнє спеціальне спрямування саме у соціальному напрямі. Проте **непрямий спосіб діяння інновацій у соціальному аспекті**, який було виявлено нашим дослідженням, не заперечує побудови усієї системи категорій управління. Навпаки, виявлення такого опосередкованого впливу на соціальні процеси з боку певної групи цільових заходів (зокрема інноваційних) зобов'язує надалі принаймні враховувати наслідки цього впливу, а при можливості й використовувати зазначені заходи для досягнення як прямих, так і опосередкованих цілей. За аналогією можна розглянути ядерну енергетику. Було б дивно, якби не

використовували супутній процес отримання плутонію при розпаді урану в основному процесі отримання ядерної енергії для потреб електростанції. Так само виглядає отримання супутнього соціального результату від реалізації основного процесу впровадження інноваційних заходів на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалізація функцій управління у будь-якій сфері вимагає відповідного планування, а радше програмування. Розглянемо відмінності між цими поняттями, що найчастіше використовують як тотожні. Однак є дослідники питань планування, які вважають, що між ними існує певна визначена різниця. На наш погляд, такий підхід має право на існування. В контексті нашого дослідження такий погляд видається цілком прийнятним, оскільки дозволяє наголосити на особливостях досліджуваних процесів і явищ, а також виробити підходи щодо організування роботи із соціального розвитку в процесі впровадження інновацій на підприємстві.

Отже, словник іншомовних слів так визначає поняття програмування. “Програмування є складанням програми в сенсі плану накресленої діяльності, робіт, що визначає послідовність дій, наприклад, програмування економічного розвитку” [1, с.401]. З наведеного визначення можна зрозуміти лише те, що програмування і планування є спорідненими поняттями, які використовуються майже як ідентичні. Проте вже очевидно, що термінологічно вони дещо відмінні, тобто “програмування” є процесом створення “програми”. Хоча програма трактується як певний план.

У книзі [2, с. 16–19] автори розглядають співвідношення понять “програма” і “план”. Посилаючись на роботу А.К.Гастева, вони беруть за вихідну тезу таку: “План ніколи не можна плутати з програмою ...План є сумою завдань ... Програмою називають такий документ, який розписує планові завдання у часі і який визначає форми проведення такого плану. Чи буде це загальна державна програма ... чи це буде окрема виробнича програма, – у будь-якому випадку, під програмою слід розуміти розподіл окремих завдань у часі, календарний розклад і розпорядок робіт з виконання плану” [3].

Виходячи з наведених міркувань, робиться висновок, що програма як плановий документ більше спрямований на встановлення календарного розпорядку робіт. Крім того, автори вважають, що сучасні методи формування програм дозволяють не тільки “розписувати” завдання плану, але й правильно формулювати самі завдання, оптимізувати строки їх виконання тощо. Сутність програм визначає їх можливості встановлювати планові завдання у часі і за виконавцями. Отже, поняття “програма” і “план” є достатньо близькими, але мають відмінності у деяких нюансах. План – це перелік завдань, цифр, показників, який відповідає переважно на питання: що і ким має виконуватися у встановлені строки. Програми слід трактувати дещо інакше. Вони не лише містять перелік пов’язаних між собою робіт і заходів, що необхідно реалізувати для досягнення поставлених цілей або виконання планових завдань, але також докладно розписують дії, що дозволяють відповісти на питання, коли і в якій послідовності мають виконуватися роботи. Програми несуть також інше управлінське навантаження. Їх можна назвати документами для управління процесами досягнення поставлених цілей [2, с. 18].

Розроблення програм соціального розвитку в сучасних умовах неможливо відокремити від генерального напряму розвитку економіки, яким є інноваційний розвиток. Таке становище у суспільстві, коли розвиток економіки має передувати соціальному розвитку, визначає і підпорядкованість останнього першому на всіх етапах управління. От чому важливо використовувати для забезпечення соціального розвитку інші плани, інші програми. Проте такий висновок не заперечує самостійного соціального планування і програмування. Навпаки, якщо зважити на те, що документи програми містять вихідні дані для складання планів, то можна погодитися з висновком про “їхне передпланове призначення” [2, с. 19].

Отже, слід зробити висновок про необхідність програмування соціальних завдань і функцій, що надалі сприятимуть програмуванню та плануванню інноваційного розвитку підприємства. Соціальні програми мають стати обов’язковим етапом формування інноваційних планів. З викладеного вище щодо програм має бути зрозумілим, що докладна підготовка програми дозволяє

створити інформаційну базу для формування плану. Якщо достатньо глибоко пророблені питання соціального характеру, то можна сподіватися на те, що їх вдасться реалізувати через опосередкований механізм інноваційного розвитку. Саме опосередкованість для соціальних завдань інноваційного механізму вимагає більш ретельного підходу до підготовки завдань та реалізації соціальних функцій.

Формулювання цілей статті. Упорядкування зазначених аспектів діяльності відповідно до отримуваних основних (інноваційних) і супутніх (соціальних) результатів вимагає чіткого визначення не тільки соціальної складової місії та відповідних їй завдань, але й функцій, виконуваних у процесі інноваційного розвитку, при впровадженні окремих інновацій у соціальному сенсі. Інша справа, що функції, притаманні цим процесам, незалежно від спрямованості людської діяльності дещо відрізняються від тих функцій, з якими зазвичай маємо справу у менеджменті, в управлінні. Управлінські функції заздалегідь визначені і їх необхідно лишень наповнити відповідним змістом, якого вимагає той чи інший процес. Функції менеджменту становлять певний послідовний ряд управлінських дій, виконання яких дозволяє виконати визначені завдання і досягнути певної мети, реалізувати місію організації. Функції процесу виконуються радше самі по собі, можливо, навіть незалежно від волі людей, а на певних етапах розвитку суспільства чи виробництва виконавці й не здогадуються про наявність таких функцій у тому або іншому процесі. Тільки глибокі дослідження дозволяють визначити такі функції процесу, як певні абстракції і допомогти зацікавленим особам більш повно зрозуміти процес. Тоді явище стає об'ємнішим, його починають використовувати у багатьох площинах, шукають можливості управління цим процесом. Дослідження дозволили зробити припущення щодо соціального впливу з боку процесу інноваційного розвитку і зазначити відповідні соціальні наслідки впровадження інновацій, на підставі чого було сформульовано зміст соціальної складової місії інновацій, інноваційного розвитку загалом. Тепер постає завдання визначити соціальні функції інновацій, інноваційного розвитку, після чого можна буде говорити про цілеспрямовані засоби реалізації соціального розвитку як супутнього інноваційному процесові.

Виклад основного матеріалу. Визначимо соціальні функції інновацій на базі сформованої системи соціальних наслідків нововведень та соціальних завдань інноваційного розвитку. Буде логічним вести пошук соціальних функцій інновацій відповідно до зазначених наслідків та завдань. У цьому випадку будемо виходити із взаємопов'язаності усіх категорій управління, коли наслідки можуть утворитися лише в результаті реалізації певних об'єктивних функцій процесу інноваційного розвитку. Щодо завдань, то вони можуть поставати лише за свідомою волею людей, які прагнуть скористатися з об'єктивного ходу подій. От чому варто говорити про об'єктивний взаємозв'язок функцій і наслідків. Тому, виявивши наслідки, будемо шукати відповідні їм функції, а за допомогою визначених вище завдань будемо перевіряти повноту складу таких функцій. Скористаємося табличним методом для визначення складу соціальних функцій інноваційного розвитку (табл. 1). За цим методом сформулюємо спочатку соціальні наслідки інноваційного розвитку, а тоді поставимо їм у відповідність шукані соціальні функції інноваційного розвитку.

Таблиця 1

Соціальні наслідки і відповідні функції інноваційного розвитку підприємства

№ п/п	Соціальні наслідки інноваційного розвитку	Соціальні функції інноваційного розвитку
1	Покращання надання соціальних послуг	Споживча
2	Покращання соціального забезпечення	
3	Задоволення нових соціальних потреб	
4	Покращання умов життя	
5	Покращання умов праці	Виробнича
6	Покращання екологічного стану довкілля	Екологічна

Запропонована споживча функція інноваційного розвитку безпосередньо впливає із призначення нововведень, які у формі товарів або послуг є корисними для споживачів. При цьому мова йде лише про різні форми прояву споживчої функції: в одному випадку про покращання надання тих або інших соціальних послуг, а в іншому – про нову якість, про новий вид послуг як таких. Наслідки нововведень мають різний ступінь задоволення споживача і водночас різну змістову наповненість. Найпростішим з наведених наслідків є покращання якості соціальних послуг. Тобто в результаті інноваційного розвитку зміни відбуваються лише у процедурах надання соціальних послуг, в тих умовах, які супроводжують отримання споживачами цих послуг. Самі ж послуги не набувають нового змісту. Часом і такі зміни є важливими, оскільки забезпечують покращання бодай інфраструктури цих послуг. Як перший крок до переосмислення важливості перемін у соціальній сфері таке покращання є цілком задовільним. Названий крок є в декілька разів важливішим у контексті інноваційного розвитку і включення до нього соціальної складової. Набуття окремими виконавцями, а можливо, й цілим колективом розуміння соціального змісту інноваційних заходів дозволяє перейти до другого кроку (а можливо, й етапу) – покращання соціального забезпечення. Тут вже можна говорити не тільки про зміни в інфраструктурі соціальних послуг, але й про зміну самих цих послуг. Соціальне забезпечення має глибинний зміст як соціальна послуга, коли мова йде вже про певний комплекс соціальних заходів, безпосередньо пов'язаних з конкретними прошарками населення, зокрема непрацездатними громадянами, які вимагають матеріальної, фінансової підтримки. У цьому випадку інновації можуть торкатися різних аспектів: по-перше, бути корисними для соціального забезпечення через уречевлений характер деяких нових товарів чи видів допомоги (наприклад, милиці, інвалідні візки тощо); по-друге, новинки товарного асортименту можуть приносити додаткові прибутки, а відтак бути потужнішим джерелом для відповідних соціальних відрахувань. Третім кроком (етапом) у розвитку соціальних аспектів інновацій є задоволення нових соціальних потреб. Соціальні потреби є значно ширшим поняттям порівняно із соціальним забезпеченням. Такі потреби можуть охоплювати соціальне забезпечення, проте вони повинні розглядатися ширше – як потреби не лише непрацездатних, але й працездатних громадян. Можна навести безліч прикладів того, що певні соціальні послуги з'явилися під впливом інновацій різного роду (насамперед технічних) і без яких сьогодні важко уявити життя суспільства. Прикладом можуть бути послуги стільникового зв'язку та Internet, за допомогою яких хворі та немічні люди мають змогу активно спілкуватися, замовляти товари та послуги, а в критичних випадках викликати медичну та соціальну допомогу, охоронні підрозділи. Вищим щаблем соціальних наслідків є зростання рівня життя, який охоплює широкий спектр показників людського існування. Про якість життя варто говорити від самого початку дослідження можливих соціальних наслідків інноваційного розвитку. Проте досягнути перемін у якості життя можливо не за будь-яких інновацій. Іноді потрібна низка інноваційних змін, цілий комплекс заходів протягом тривалого часу для досягнення навіть незначного зрушення у цьому показникові. Тут слід нагадати, що саме поняття якості життя є досить динамічним і може оцінюватися лише приблизно і порівняно із такими ж показниками в інших країнах. З огляду на таке зауваження інноваційні заходи слід формувати у такі комплекси, які викликають помітні зрушення у соціальному плані і завдяки поступальності можуть забезпечувати з плином часу покращання саме рівня життя, а не лише окремих аспектів соціальної сфери.

Виробнича функція інноваційного розвитку безпосередньо пов'язана із самими нововведеннями. Адже інновації призначені від самого початку для вдосконалення виробничої системи. Вони можуть починатися з продукту, який має вироблятися для задоволення потреб споживачів, але мають обов'язково торкатися устаткування, оснащення, комплектуючих і матеріалів та іншого. Тобто виробнича функція, що полягає в реалізації низки змін у складі та побудові виробничої системи, є цілком обов'язковою для інноваційного процесу. Інакше навіть важко уявити сам такий процес розвитку підприємства. З позицій нашого дослідження споживча функція, як і екологічна, є результатом інноваційної діяльності, а от виробнича є процесом реалізації інновацій, що безпосередньо залежить від умов праці.

Екологічна функція інноваційного розвитку може проявлятися не завжди, принаймні без свідомого втручання людини. Така функція безперечно є обов'язковою в сучасних умовах для людської діяльності. Інакше людство через свою виробничу діяльність просто приведе себе до загибелі. Свідчень цьому достатньо і вони загальновідомі (ядерні та хімічні технології, відсутність очищення на найбільш шкідливих підприємствах тощо). Необхідно виконувати цю функцію в процесі інновацій, покращувати не лише продуктивність виробничої системи, а й її екологічність.

Склад соціальних функцій інноваційного розвитку виведено, виходячи із соціальних наслідків. Тепер, з огляду на визначені потреби програмування соціального розвитку необхідно зіставити соціальні завдання і соціальні функції інноваційного процесу (табл. 2).

Таблиця 2

Відповідність соціальних функцій соціальним завданням інноваційного розвитку

№ п/п	Соціальні завдання інноваційного розвитку підприємства	Соціальні функції інноваційного розвитку підприємства
1	Передбачити і спланувати покращання надання соціальних послуг	Споживча
2	Передбачити і спланувати покращання соціального забезпечення	
3	Передбачити і спланувати задоволення нових соціальних потреб	
4	Передбачити і спланувати покращання умов життя	
5	Передбачити і спланувати покращання умов праці	Виробнича
6	Передбачити і спланувати покращання екологічного стану довкілля	Екологічна

Зіставлення дозволяє поставити у чітку відповідність соціальним завданням конкретних соціальних функцій інноваційного розвитку підприємства. Передбачення і планування конкретних інноваційних заходів (проектів чи програм) з урахуванням соціальних наслідків може дозволити отримати не лише позитивні виробничі, а й соціальні результати на підприємстві та в суспільстві.

Висновки. Актуальними для подальших досліджень є проблеми деталізації соціальних завдань та функцій інноваційного розвитку, розроблення методів оцінювання соціальних наслідків впровадження інновацій. При цьому необхідно наголосити на двох напрямках впливу інновацій на соціальні проблеми: по-перше, вплив на внутрішнє середовище організації, де запроваджені інновації, а по-друге, вплив на зовнішнє середовище, опосередковано через працівників підприємства, а також на довкілля, середовище, в якому функціонує підприємство, а відповідно і на його учасників і природні та інфраструктурні складові.

1. *Словарь иностранных слов. – 17-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1988. – 608 с.*
2. *Управление научно-техническими программами / Под. ред. Д.Н. Бобрышева. – М.: Экономика, 1983. – 344 с.*
3. *Гастев А.К. Плановые предпосылки НК РКИ СССР. – М., 1926, с. 107–109.*
4. *Кузьмін О.Є., Мельник О.Г. Теоретичні та прикладні засади менеджменту: Навчальний посібник. – Львів: Національний університет “Львівська політехніка” (Інформаційно-видавничий центр “ІНТЕЛЕКТ +” Інституту післядипломної освіти), “Інтелект-Захід”, 2002. – 228 с.*
5. *Алексеев І.В. Соціально – економічні аспекти оцінки стратегій розвитку підприємства // Вісник УАДУ при Президентові України. – 1999. – № 3. – С. 54 – 64.*
6. *Стратегія екологічної безпеки: Регіональний контекст // НАН України: Ін-т регіональних досліджень / Долишній М.І. та ін.; Ред. Долишній М.І., Кравців В.С. – Львів: 1999. – 244 с.*